

STRATO VODICA
ROMAN

Udhëve të luftës

BIBLIOTEKA
SHTETIT

814-31

V 81

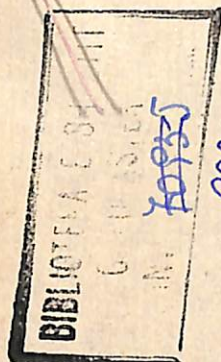
814-31

V 81

STRATO VODICA

UDHËVE TË LUFTËS

Roman

KOMBINATI BOTORVAK - KULTYRNOUVA R.R.
SHTËPIA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

lën në rrugë. Duke vështuar trahë e përparë me kujdes, e dëgjua me hapë të shpejtë anës trotuarit të drejtimit të shtrimit të rrugës së ndëprerë, nga do të fillonin hedhjen e trakteve. Në trakt ishte hodhën ndëprerë në oborr. Që të ishte në rrugë, të nisen në drejtim të ndëprerës. Po kjo? Hata jo shpesh në rrugë. Në këtë rrugë hapë e tij këmbë. Në rrugë të këmbës, traktin sikur të ishte mbledhur me qullorë. Duke qullorë me sy të njëri ishte në rrugë. Në rrugë të këmbës, traktin e këmbës.

KAPITULLI I.

Qyteti malor që kishte humbur në errësirën e natës dukej edhe më i vogël. Vetëm në qendër të tij hidhnin dritat e tyre dy llamba të mekura. Nuk dukej asnjë lëvizje. Dëgjohej vetëm gërhimja vajtuese e një llamarine mbi çatinë e dyqanit të Peti Danit që e lëvizte era e malit Grano.

Dy të rinj, Din Kurti, një djalë me shpatulla të gjera, me këmbë të gjata e të drejta, me sy të çuditshëm e si të zhytur në ëndërrime, dhe Nesti Makashi rrinin në errësirë, brenda në dhomë, në katin e dytë të një shtëpie që i kishte dritaret nga rruga kryesore dhe hyrjen nga prapa dhe mbanin vesh në qetësinë e natës.

Orët kalonin ngadalë, të rënda, të mbushura me ankthin e pritjes. Po afrohej ora 23.00. Pas 30 minutash do të fillonin shpërndarjen e trakteve. Gjithçka duhej të kryhej brenda një kohe sa më të shkurtër. Po që se çdo gjë do të kryhej në qetësi, do të venin të «flinin» po në atë bazë. Në rast se do të diktoheshin, do të shkonin në fshatin Lenicë. Sipas vendimit të celulës së Partisë po atë natë do të hidheshin trakte dhe në disa fshatra në afërsi të qytetit.

Në orën 23.30 fiks u hap porta. Dini dhe Nesti do-

lën në rrugë. Duke vështruar rreth e përçark me kujdes, ecën me hapa të shpejtë anës trotuarit në drejtim të shtëpisë së nënprefektit, nga do të fillonin hedhjen e trakteve. Një trakt ia hodhën nënprefektit në oborr. Çdo gjë në rregull. U nisën në drejtim të nënprefekturës. Po kjo? Befas iu shfaq një njeri. Në këtë heshtje hapat e tij kumbonin fort dhe këpucët trokisnin sikur të ishin mbathur me potkonj. Dukej që nga larg se ky njeri ishte në qejf. Këmbët nuk i bindeshin dhe murmuriste e këndonte nën buzë. Ata e ndoqën me sy dhe vunë buzën në gaz, duke e vënë re se si përpiqej të ndizte cigaren, ashtu i dehur dhe me gjithë atë erë që frynte atë natë. Filloi lufta qesharake e këtij njeriu me shkrepësen, të cilën era kishte vendosur, me sa dukej, të mos e linte të ndizte cigaren. Me vështirësi ai kaloi në trotuar, u mbështet pas murit të një dyqani dhe filloi të shkrepëte shkrepëse njëren pas tjetrës. Dhjetë shkrepëse i shkuan kot... Më në fund e ndezi cigaren. Era filloi të frynte më fort. Dukej sikur po shtypte natën me krahë të padukshëm. I dehuri u lëkund dhe u kap pas bravës së portës së dyqanit. Të dy shokëve iu bë sikur dëgjuan, veç fishkëllimës së llamarinës, edhe një zhurmë tjetër, për nuk ishin krejt të bindur për këtë. U afruan dhe vunë re se si i dehuri, duke u përkulur dhe duke u shtrembëruar në një mënyrë qesharake, ra përmbys në qoshen e dyqanit.

— Shkojmë, Din, s'ke ç'sheh më, — i tha Nesti me zë të ulët.

— Të presim dhe pak, — i tha Dini.

Kaluan pesë minuta, mbase dhe më shumë. Qyteti në errësirën e natës gulçonte nga lodhja, aq sa tani mund t'ia ndieje dhe rënkimet. Lodhje. Zymtësi.

«Ah, djall o punë», — tha me vete Nesti që nuk e kuptoi qëllimin e shokut, i cili s'po lëvizte nga vendi.

Ata s'i hiqnin sytë nga i dehuri. Ai rrinte aty pa lë-

vizur. Dini bëri një hap përpara. Pas tij u nis dhe Nesti. Të dy iu afruan të druajtur njeriut pa ndjenja. Ishte një nënoficer i ushtrisë italiane. Dreqi e di ku kishte qenë dhe ku kishte pirë atë natë.

Të dy shokët e tërhoqën osh mbas qoshes së dyqanit e qëndruan në një rrugicë qorre. Nënoficeri kishte një fytyrë të hollë dhe të mprehtë, një hundë pak me kurriz. Flokët e kuqërremë i qenë rralluar mjaft, ndonëse dukej që kurrsesi s'do t'i kishte kaluar të tridhjetat. Ai ishte i armatosur me një pistoletë të markës «Beret». E zhveshën shpejt e shpejt, i morën me vete rrobet e pistoletën, kaluan në anën tjetër të rrugicës e dolën nga prapa nën-prefekturës. Aty ndaluan një çast. Roja, një polic që ruante nën-prefekturën, ishte strukur në një nga qoshet e saj dhe si duket e kishte zënë gjumi. Dëgjohej gërhima e tij e lehtë dhe monotone.

— Po fle, — pëshpëriti Dini dhe ia bëri me dorë shokut që të vazhdonin rrugën. Bënë përpjetë dhe pas disa minutash arritën në muret e jashtme të kazermave. Muret e tyre ishin lyster me tri ngjyra, të bardhë, kafe dhe jeshile. Të gjitha këto ndërtesa në përgjithësi kishin atë pamje ogurzezë që kanë kazermat e ushtrive të huaja. Dini dhe Nesti psherëtinë. Pa folur ata vepruan sipas planit të aprovuar në celulën e organizatës, ndonëse Dinin e pengonin rrobet e nënoficerit.

* * *
Të nesërmen në mëngjes, nëpër rrugët e ngushta të qytetit, gjëmuar motorët e motoçikletave dhe të makinave të blinduara që shkonin dhe vinin poshtë e përpjetë si të tërbuara, duke ngritur një re të dendur pluhuri. Një gjë e tillë s'kishte ndodhur ndonjëherë që nga Lufta italo-greke. Nëpër rrugët me kalldrëme, të nxira dhe të lëpira

nga këpucët me gozhde të ushtarëve, dëgjoheshin hapat e patrullave që shkonin e vinin me pushkë në krah e me rripin e kapeles nën mjekër. Këto trokitje metalike i jepnin qytetit një pamje akoma më të zymtë. Njerëzia, nëpër porta e dritare, pyesnin çfarë kishte ndodhur, ç'ishte ajo lëvizje. Fytyrat e ngrysurat të karabinerëve, helmetat e hirta, rripat nën mjekër si dhe shkëlqimi i tytave të pushkeve, krijonin një ambient të rëndë, të padurueshëm.

Nëpër një rrugicë të vogël të qytetit, pranë sheshit «Dëshmorët e kombit», shëtiste dhe Dini, i cili qe veshur me një kostum të vjetër tërë arna. Dorën e djathtë e mbante në xhep. Kohë pas kohe ndalte këmbët dhe vështronte me vëmendje dyqanet e vogla me vitrina gjysmë të boshatisura tërë pluhur e rrjeta merimangash. Donte të përcaktonte se ç'mendonin njerëzit pasi kishin lexuar traktet që ai ua kishte futur nën dyer gjatë gjithë natës. Ai vinte re se si dhe ata njerëz, që më përpara i qenë dukur indiferentë në politikë, vështronin njëri-tjetrin me sy që shkrepnin dhe tundnin kokën në shenjë miratimi. I emocionuar nga ky mendim, Dini përshkoi gjithë rrugën që të nxirrte në të dalë të qytetit, por pastaj, sikur të kishte frikë nga ndokush, u kthye andej nga kishte ardhur dhe më në fund vendosi të hynte në kovaçhanën e Tase Polos. Para se të kapërcente pragun e kovaçhanës, u ndal me një pamje të pavendosur, sikur të mos dinte se si të sillej.

Prapa kurrizit të Dinit, në cepin e kovaçhanës bisedonin dy gra. Me gjithë goditjen e çekanëve të kovaçëve që mprehnin sëpata dhe plugje ai mundi të dëgjonte: këtë bisedë:

— Ç'ishin ato letra a trakte, qysh i thonë, që ishin hedhur që me natë në rrugë, moj korbë?, — e pyeti njëra.

— Nuk pashë gjë, — u përgjigj tjetra.

— Si, moj, s'pe! Epo atëherë ke dalë vonë nga shtë-

pia. «Pa, hë more, — i thashë djalit të komshiut, që e kishte në dorë, — ç'thotë ai trakt?!» Dhe ai filloi të ma lexonte. Sa mirë që thoshin pa! Mos paguani të dhjeta, taksa... e ç'thoshin, ç'thoshin, po kush i mban mend të gjitha. Po m'u bë qejfi mal kur thoshte: «Rroftë Shqipëria e lirë!». Dhe unë fët ia rrëmbeva një dhe e futa në gji.

— Pse s'thua që do të na vënë zjarrin, — e ndërpreu tjetra. — Ndaj u sulën ashtu sot më motora e autoblanda fshatit përpjetë?!

— Të na bëhen kurban i qenit!, — iu përgjigj tjetra. Dini buzëqeshi i kënaqur e pa u yënë re hyri në kovaçhanë.

Edhë Nesti Makashi sipas detyrave që kishin ndarë me Dinin lëvizte bri shqetësimit të njerëzve, pranë vështirimeve të liga të spiunëve. Mendimet i vinin dhe i iknin, ashtu siç ndodhë zakonisht në raste të tilla. «Po sikur të na kenë diktuar? Ç'do të ndodhë, ë?! Jo, asgjë s'mund të ndodhë. S'na pa kush mbrëmë?», — qetësoi veten Nesti dhe hyri në një rrugicë të pazarit, ku ishte mejhania e Taqit. Aty mblidheshin lloj-lloj njerëzish që ia kërcisnin tërë ditën shamatës. Në mes të atij grumbulli njerëzish që hynin e dilnin nga mejhania Nesti ndjeu se dikush me syze dielli po e shikonte me djallëzi. Ishte Sevo Maluka, një shok i fëmijnisë, me të cilin jeta e kishite ndarë me kohë. Nesti që i vogël punonte me babanë për ngritjen e shtëpive nëpër fshatra dhe në qytet, ndërsa dimrit shkante në shkollë. Kur mbaroi filloren, mësuesi iu lut babait të tij që ta lejonte të vazhdonte liceun. I ati e lejoi. Por Nesti nuk mundi të mbaronte veçse një klasë, sepse i ati, i vrarë nga jeta dhe i plakur para kohe, vdiq nga një plevit. Kështu Nesti la shkollën dhe zuri vendin e të atit. Vitë me radhë ai hapi themele, mbajti gurë dhe ba-

Itë, ngriti mure, sharroi dhe mbërtheu trarë, lidhi çati e hodhi kulme; kurse Sevoja, me të mbaruar liceun e Korçës, si bir nëpunësi që ishte, nuk punonte asgjëkundi. Gjithë ditën merrej me sport e bridhte kafeneve e haneve të qytetit. Ditën e 7 prillit të vitit 1939 Sevoja kishte dalë bashkë me disa studentë të tjerë në sheshin përpara prefekturës së Korçës duke tundur flamurin tringjyrësh të Italisë. Pastaj ishte regjistruar në organizatën e rinisë fashiste, kurse në korrik të vitit 1940, së bashku me disa të rinj të tjerë të sërës të tij, autoritetet fashiste të vendit e kishin dërguar për pushime në Itali. Kur ishte kthyer, Sevoja s'pushonte së foluri për mrekullitë që kishte parë andej. Vishej bukur dhe mund të dukej i hijshëm po të mos i mbante flokët dhe favoritët të gjata, të cilat e tregonin pak qesharak. Ç'është e vërteta, ai nuk ndiqte njeri nga pas. Rrallë e tek ngrinte sytë si me pahir dhe prapë merrte një pamje si të mos i interesonte asgjë përreth. Ishte dhënë pas kumarit, prishte jashtë masës dhe për këtë gjë disa shokë të tij kishin filluar të mos e afronin, bile të dyshonin për të si për një njeri jo të mirë. Por këto qenë vetëm dyshime. Këto të dhëna ishin të pamjaftueshme për të gjykuar një njeri për të mirë apo për të keq. Dhe ja, takimi i Nestit atë ditë me Sevon te hani i Llaqit hodhi dritë më tepër në qëndrimin e tij.

— U, Nesti, — tha ai kur u afrua dhe i hodhi dorën në qafë.

Nesti heshti një çast dhe e vërejti në fytyrë.

Sevoja që kishte kohë pa e parë shokun, nxori paqetën dhe i afroi një cigare. — Eja, shkojmë nga pazari.

Të dy u vërtitën një çerek ore rreth pazarit. Njerëzit diç pëshpërisnin me njëri-tjetrin. Fshatarët, të ardhur nga malet rreth e rrotull, i dukeshin si më të çelur në fytyrë. «Ç'të fshehta ruajnë vallë në shpirtin e tyre. Përse janë si të gëzuar sot?», — nisi të mendonte Nesti, po Se-

voja, duke e kapur për krahu, e shkëputi nga mendimet dhe e tërhoqi në të djathtë të pazarit pa këmbyer asnjë fjalë. Atëherë Nesti vuri re se diçka po ndodhte. Fshatarët nuk po shisnin dhe nuk po blinin më, por po vështronin të gjithë nga një anë. Të dy shokët bënë dy hapa më tutje, hipën në trotuar për të parë më mirë se ç'bëhej më tej, kur ja, nga bërryli i rrugës kryesore karabinierët po shtynin me kondakët e pushkëve një njeri.

Njëri nga karabinierët vinte i pakët nga shtati. Tjetri vinte më i madh në trup e kishte një mjekër të kuqërremë, që i jepte fytyrës së tij një shprehje si të një bishe kurse i arrestuari ishte një djalë i ri, rreth të njëzetave, me një fytyrë të menduar, të bukur e me sy plot shkëlqim. Ndonëse në çdo hap ndiente të shtyrat e kondakut, ecte krenar duke mbajtur kokën lart e duke hedhur i sigurtë hapat e tij të gjatë dhe të rëndë e dukej sikur i tërhiqte ai të dy karabinierët. Pazari ngriu i tëri në heshtje. Të gjithë kishin kthyer sytë nga treshja që po ecte rrugës kryesore dhe i tregonin njëri-tjetrit me shenja prangat që lidhnin të dyja duart e të arrestuarit. Një vajzë e re, që ishte disi mënjane nga turma, u drodh nga tronditja. Ajo hakërrehej flakë e kuqe nga inati, ndërsa sytë i kishte të mbushur me lotë.

— Pali! Pali!, — thirri Sevoja, kur njohu të arrestuarin.

Nesti e njihte prej kohësh Pali Duron dhe e dinte shumë mirë se ç'përfaqësonte ai në atë krahinë, por mori një pamje të tillë sikur të mos e njihte dhe të mos i interesonte asgjë për atë që ndodhte.

Pas të arrestuarit, si nja tridhjetë hapa, vinte nënprefekti, zoti Fate Ymeri, dhe me një herë pas tij kapiten Barxolla, komandanti i kuesturës.

Heshtje. Filluan të ndienin bezdi nga njëri-tjetri si të ishin armiq dhe jo shokë fëmijërie. Si kaluan ca çaste

kështu, Sevoja ngriti syzet e diellit mbi ballë dhe i hodhi një shikim pyetës shokut të tij, Nesti:

— Ç'kemi andej nga fshati, o Nesti?

— E ç'të kemi, — iu përgjigj ai ftohtë. — Ç'të reja doni më tepër nga kjo që patë tani?!

— Dëgjo, Nesti, se të kam shok, — tha e i rrotulloi sytë sa andej-këtej, sikur të kishte frikë se mos e dëgjonte njeri, — kam marrë vesh se mbrëmë këtu në qytet dhe në fshatin tonë janë hedhur trakte...

— Si, ore, si the?, — u hodh Nesti dhe ngriti dorën mbi ballë, si për t'u mbrojtur nga rrezet e diellit. — Unë nga fshati po vij, as kam parë e as kam dëgjuar gjë. — «Hajde, hajde, gjete kujt t'ia hedhësh,» — mendoi Nesti me vete.

— Çudi si s'paske dëgjuar gjë! Këtu po zien tërë qyteti, nuk e shikon se ç'bëhet?

«Po ky nga e mori vesh kaq shpejt?! Apo mos më provokon?», — mendoi Nesti me vete dhe, duke u shtirur sikur nuk dinte gjë e pyeti:

— Po këtu në qytet ku kanë hedhur, rrugëve?

— Rrugëve dhe brenda në shtëpinë e nënprefektit.

«Shiko, shiko, Ky i ditka të gjitha», — tha Nesti me vete pas pak e shtoi me zë:

— Po më çudit, more Sevo! Po çfarë shkruajnë në ato trakte?

— Unë, more Nesti, nuk di gjë fare. Po, siç më tha një shok, në trakt i bëhet thirrje popullit për luftë kundër fashizmit, të mos paguajë të dhjetat e ku di unë. Fliste dhe për luftën në male për partizanët, për flamurin. Do ta kemi pisk.

— Pse?

— Si pse, ore, merr vesh ti ç'bëhet apo jo? Italianët janë egërsuar shumë dhe, siç më tha ai shoku, po nuk i gjetën ata që i kanë bërë dhe shpërndarë këto trakte, do